

Taal+klas

**Een onderzoek naar de effecten van het plaatsen van leerlingen uit
groep 3(4) in een schakelklas in Nieuwegein**

Toos Jongeling

Studentennummer: 2138494

Master Special Educational Needs (M SEN)

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Leerroute: Ambulant Begeleider

Begeleid door: de heer A. Goijaarts & mevrouw E. Kragten.

Juli 2010

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Aanleiding en onderzoeksvraag	5
1.1. Aanleiding tot het onderzoek	5
1.2. Onderzoeksvraag	6
1.3. Mogelijke uitkomsten	7
2. Theoretisch kader	9
2.1. Inleiding	9
2.2. Onderzoek naar schakelklassen	10
2.3. Woordenschatonderwijs	12
2.4. Passend onderwijs	14
2.5. Samenvatting	15
3. Onderzoeksmethodologie	16
3.1. Mijn onderzoeksmethodologie	16
3.2. Het verzamelen van gegevens	17
3.2.1. Bevragen	17
3.2.2. Lezen	18
3.3. Triangulatie	19
3.4. Validiteit	19
4. Data analyse en resultaten	20
4.1. Resultaten vanuit het interview	20
4.1.1. Doelgroep en selectie	20
4.1.2. Resultaten en verwachtingen	22
4.1.3. Afstemming	25
4.1.4. Ervaringen, succesfactoren en knelpunten	25
4.2. Vraaggesprek met de leerkracht van de taal+klas en de logopediste	27
4.2.1. Leerkracht van de taal+klas	27
4.2.2. Logopediste	29
4.3. Lezen van het Plan van Aanpak	30

5. Conclusies en aanbevelingen	32	
5.1. Inleiding		32
5.2. Antwoord op de deelvragen	32	
1: Wat is een taal+klas	32	
2: Wat is de relatie tussen een schakelklas en passend onderwijs	32	
3: Wat zijn de uitgangspunten geweest voor het opzetten van een Taal+klas voor leerlingen van groep 3(4) in Nieuwegein	32	
4: Voor welke invulling van het onderwijs is gekozen en waarom	34	
5: Op welke manier is de beginsituatie van de leerlingen vastgesteld en hoe wordt de voortgang gevolgd	36	
6: Wat is de stand van zaken na 1 jaar schakelklas	36	
7: Wat is het vervolg	37	
5.3. Conclusies		38
5.4. Aanbevelingen		39
Literatuurlijst	41	
Bijlagen:		
1: Tien tips van Sardes	43	
2: Interview	45	
3: Toetsoverzicht	48	

Samenvatting:

In dit praktijkonderzoek wordt gekeken naar de effecten van het plaatsen van leerlingen in een schakelklas in Nieuwegein, na groep 2. Het betreft leerlingen die naar groep 3 gaan of zittenblijvers uit groep 3. In deze klas krijgen leerlingen, met een grote taalachterstand, één jaar de kans om een inhaalslag te maken, om na dat jaar het onderwijs aan de eigen school in groep 4 te vervolgen. Het betreft een bovenschoolse deeltijdschakelklas, die in het schooljaar 2009-2010 opgestart is.

Hiervoor heb ik allereerst literatuuronderzoek gedaan naar schakelklassen in het algemeen. Daarna ben ik specifiek gaan kijken naar de keuzes in Nieuwegein. In de deelvragen bij mijn onderzoeksvraag heb ik de inrichting en doelstelling van de schakelklas in Nieuwegein meegenomen, omdat bepaalde keuzes mee kunnen spelen in de uitkomsten van het onderzoek.

Ook ben ik in de literatuur gaan kijken naar wat er bekend is over woordenschatonderwijs, om dit te kunnen linken aan het woordenschatonderwijs in de schakelklas in Nieuwegein.

Woordenschatontwikkeling is namelijk een eerste voorwaarde voor het verminderen van taalachterstand. Hier wordt veel tijd en aandacht voor ingeruimd. Daarnaast heb ik gekeken hoe schakelklassen in het huidige beleid van passend onderwijs passen.

Mijn oorspronkelijke onderzoeksperiode omvatte 9 maanden, maar door onvoorziene omstandigheden is dit bijna een jaar geworden, waardoor ik ook de resultaten aan het eind van het schooljaar heb mee kunnen nemen. Ik heb hiervoor interviews afgenomen op de thuisscholen van de leerlingen en heb ik gesproken met de leerkracht van de schakelklas en de logopediste.

Vanuit de beschreven effecten was het mogelijk om een aantal aanbevelingen te doen, zowel naar de schakelklas toe, als naar cluster 2 (leerlingen met een auditieve of communicatieve beperking). Dit zou een aanzet kunnen zijn voor verder onderzoek naar een uitbreiding van de samenwerking tussen het samenwerkingsverband Nieuwegein en cluster 2.

Hoofdstuk 1: Aanleiding en onderzoeksvraag:

1.1: Aanleiding tot het onderzoek

Sinds juni 2008 werk ik bij Auris Dienstverlening Houten als ambulant begeleider. Deze dienst verzorgt ambulante begeleiding aan leerlingen van cluster 2, met een auditieve of communicatieve beperking, in het kader van de Leerlinggebonden Financiering.

Aanleiding tot dit onderzoek was een vraag van mijn toenmalige teamleider. Zij was als vertegenwoordiger van cluster 2 betrokken bij het Samenwerkingsverband Nieuwegein.

Dit samenwerkingsverband had plannen voor het opstarten van een schakelklas (Taal+klas), na groep 2, voor leerlingen met een achterstand op het gebied van taal, in het schooljaar 2009-2010. Zij vroeg mij toen om mee te kijken bij deze schakelklas en te onderzoeken waar er mogelijk een link kon worden gelegd met cluster 2.

Deze opdracht sprak mij meteen erg aan. In mijn baan als ambulant begeleider heb ik natuurlijk veel te maken met kinderen met een taalachterstand, maar met een schakelklas was ik nog nooit echt in aanraking gekomen. In mijn vorige baan als intern begeleider werkte ik op een school in een wijk met, voornamelijk, autochtone kinderen, met weinig taalachterstand. Er was in het samenwerkingsverband, waartoe de school behoorde, wel een mogelijkheid tot plaatsen van leerling die nog maar kort in Nederland waren in een schakelklas na groep 8, maar wij hadden geen leerlingen, die hiervoor in aanmerking kwamen. Een schakelklas na groep 2 was helemaal nieuw voor mij. Ik zag dit als een kans om mijn eigen expertise te vergroten en bovendien een vraag van de dienst te beantwoorden, waar misschien nieuwe begeleidingsmogelijkheden uit voort zouden kunnen komen. Zowel in de schakelklas als bij de begeleiding van leerlingen van cluster 2 werken we met leerlingen met taal- spraakproblemen en als dienst hebben we natuurlijk veel expertise opgebouwd op dit gebied.

Om te weten te komen wat je als cluster 2 extra kunt bieden, moet je natuurlijk eerst duidelijk krijgen wat de mogelijkheden en de effecten van de schakelklas zelf zijn. Hierdoor zou het onderzoek wel erg breed worden. Ik heb daarom in samenspraak met de teamleider en de begeleiders van Fontys OSO besloten om mijn onderzoek te beperken tot het kijken naar deze schakelklas en de effecten van plaatsing op de leerlingen.. De uitkomsten van dit onderzoek

zouden kunnen leiden tot een aanbeveling voor verdere begeleiding vanuit cluster 2. Dit zou dan in een vervolgonderzoek verder in kaart kunnen worden gebracht.

In dit onderzoek wil ik niet alleen kijken naar de effecten op taalgebied, maar ook naar die op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling, omdat deze ook bijdragen aan het succes van de schakelklas.

1.2 Onderzoeksvraag:

Vanuit het voorgaande kwam ik tot de volgende onderzoeksvraag:

Onderzoeksvraag:

Wat zijn de effecten van het plaatsen van leerlingen uit groep 3(4) in een taal+klas in het samenwerkingsverband Nieuwegein op de taal- spraak, de cognitieve en de sociaal-emotionele ontwikkeling?

Deelvragen:

1. Wat is een taal+klas (schakelklas)?
2. Wat is de relatie tussen een schakelklas en passend onderwijs?
3. Wat zijn de uitgangspunten geweest voor het opzetten van een taal+klas voor leerlingen van groep 3(4) in Nieuwegein?
 - Doel
 - Doelgroep
 - Type schakelklas
 - Werving en selectie van leerlingen
 - Contact met de thuisholen
 - Contact met de ouders
4. Voor welke invulling van het onderwijs is gekozen en waarom?
 - Waar is de taal+klas ondergebracht?
 - Welke personen zijn betrokken bij het onderwijs in de taal+klas?
 - Op welke manier wordt er vorm gegeven aan het onderwijs (met name het woordenschatonderwijs)? Welke specifieke methodes en werkwijzen worden ingezet?
 - Op welke wijze wordt aandacht geschonken aan de sociaal-emotionele

ontwikkeling van de kinderen (welk effect heeft de plaatsing in een taal+groep hierop gehad)?

5. Op welke manier is de beginsituatie van de leerlingen vastgesteld en hoe wordt de voortgang gevolgd?
 - Welke toetsen, onderzoeksinstrumenten worden ingezet en door wie?
 - Hoe wordt de voortgang gevolgd en geëvalueerd?
6. Wat is de stand van zaken na 9 maanden schakelklas?
 - Zijn de leerlingen op het niveau van een reguliere groep 3?
 - Wat is de vooruitgang op taal- spraakgebied
 - Sociaal-emotionele ontwikkeling
 - Tevredenheid van thuishchool
 - Tevredenheid van ouders
7. Wat is het vervolg?
 - Worden de kinderen die deelgenomen hebben nog verder gevolgd en begeleid?
 - Komt er volgend jaar weer een taal+klas?
8. Welke koppeling kan er gemaakt worden met cluster 2?

1.3: Mogelijke uitkomsten:

Ik heb erg weinig ervaring met het plaatsen van leerlingen in een schakelklas en ben dan ook erg benieuwd naar de uitkomsten van mijn onderzoek.

Door leerlingen met een achterstand in taal en woordenschat in een aparte, kleine groep te plaatsen krijg je de mogelijkheid veel aandacht te besteden aan taal- en woordenschatonderwijs. In een grote groep is dit vaak veel moeilijker, omdat de meeste andere leerlingen hier geen (of minder) behoefte aan hebben. In een schakelklas kun je dus veel meer tijd inruimen voor wat de leerlingen nodig hebben. Maar hoe verhoudt zich dat met het aanbod van de reguliere leerstof? Bereiken de leerlingen dan op bijv. rekengebied nog wel het niveau dat nodig is voor groep 4? Ik zelf denk dat hierbij de winst ligt in het werken met een kleine groep, waardoor de leertijd effectiever kan worden benut. De expertise van de leerkracht van de schakelklas zal hierbij cruciaal zijn. Door de leerlingen een gedeelte van de week mee te laten doen met de eigen groep op de thuisholen voorkom je denk ik de

negatieve effecten, die het plaatsen van zwakke leerlingen in een homogene groep kan hebben.

Op sociaal-emotioneel gebied zouden er problemen kunnen ontstaan. Leerlingen krijgen een extra leerkracht, worden in vanuit hun vertrouwde omgeving in een vreemde omgeving geplaatst, moeten gaan reizen, moeten wennen aan een andere aanpak, waarbij ze ook steeds weer terugkomen op hun eigen school. Dit zou voor een aantal leerlingen best moeilijk kunnen gaan worden.

Er is al eerder onderzoek gedaan naar de resultaten van schakelklassen (dit neem ik mee in mijn literatuuronderzoek), maar in mijn onderzoek wordt maar naar één schakelklas gekeken, waarbij ik een relatie hoop te leggen met cluster 2.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1: Inleiding:

Mijn onderzoek richt zich op leerlingen in een Taal+klas binnen het Samenwerkingsverband Nieuwegein. Deze Taal+klas is een schakelklas voor leerlingen van groep 3 (4), met een grote taalachterstand (spreken in korte zinnen en een geringe woordenschat in de Nederlandse taal), maar met voldoende leervermogen. De leerlingen moeten na een jaar het onderwijs op hun reguliere school in groep 4 kunnen volgen (Plan van Aanpak 2008). De opzet van het plan was te komen tot de inrichting van een voltijd schakelklas, maar door omstandigheden (te weinig aanmeldingen) is uiteindelijk gekozen voor een deeltijdvariant. Met dit als uitgangspunt ben ik mij gaan verdiepen in de literatuur over de achtergronden en de inrichting van schakelklassen.

Omdat één van de selectiecriteria een achterstand in woordenschat is wil ik graag weten wat het belang is van het woordenschatonderwijs (zowel in het taalonderwijs als bij de andere vakken) en op welke manier dit het beste aangepakt kan worden. Ook hiervoor heb ik mij verdiept in de literatuur om aan de benodigde achtergrondinformatie te komen. Vanuit mijn onderzoeksvraag wil ik graag weten op welke manier er aan het woordenschatonderwijs vorm gegeven wordt en welk effect dit woordenschatonderwijs nu heeft. Ik heb hier specifiek voor woordenschatonderwijs gekozen, omdat dit de basis is van de aanpak van de taalachterstand. Vanuit de vergroting van de woordenschat wordt gewerkt aan het taalaanbod. Hier wordt ongeveer de helft van de tijd van het onderwijs in de schakelklas aan besteed.

Hoewel de meeste schakelklassen ingericht zijn vanuit het onderwijsachterstandenbeleid (zo ook die in het Samenwerkingsverband Nieuwegein) zien we de laatste jaren ook in het kader van passend onderwijs speciale hulpklassen ontstaan. Een voorbeeld hiervan zijn de Leonardoscholen en de klassen, waarin leerlingen met een Leerling Gebonden Financiering (LGF), extra ondersteuning buiten de eigen groep krijgen. In het kader van extra ondersteuning en aanbieden van onderwijs waar de leerling behoefte aan heeft, zou je de schakelklassen natuurlijk ook een vorm van passend onderwijs kunnen noemen. Vandaar dat ik ook de laatste ontwikkelingen binnen passend onderwijs heb meegenomen in mijn literatuuronderzoek.

2.2: Onderzoek naar schakelklassen:

Sinds 1 augustus 2006 stelt het kabinet in het kader van het achterstandenbeleid middelen beschikbaar voor schakelklassen voor autochtonen en allochtone kinderen met een grote achterstand in de Nederlandse taal. In een schakelklas krijgen de leerlingen een jaar lang intensief taalonderwijs in een aparte klas tijdens de reguliere schooltijden, óf tijdens extra uren na schooltijd (verlengde schooldag). De schakelklas kan parallel aan groep 1 t/m 8 worden opgezet, maar ook als extra jaar tussen de groepen (bijvoorbeeld tussen groep 3 en 4), als instroomgroep voorafgaande aan groep 1 of als kopklas na groep 8. Het onderwijs in de schakelklas moet erop gericht zijn om de taalachterstand zodanig te verminderen, dat de leerling na het schakeljaar het onderwijs in de reguliere klas kan vervolgen, of, in het geval van de kopklas door kan stromen naar een hogere vorm van voortgezet onderwijs (Mulder, Van der Hoeven & Vierke 2009).

Broekhof (2006) geeft de volgende vormen van schakelklassen:

- Voltijd tijdens schooltijd: De leerlingen volgen een jaar lang (vrijwel) alle lessen in een aparte schakelklas.
- Deeltijd tijdens schooltijd: De leerlingen volgen een jaar lang een deel van de lessen in een aparte schakelklas, met een minimum van 8 uur per week.
- In de verlengde schooldag: De leerlingen volgen een jaar lang lessen buiten de reguliere schooltijd, in het verlengde deel van de verlengde schooldag, met een minimum van 100 uur per schooljaar (gemiddeld 2,5 uur per week).

De schakelklas kan georganiseerd worden voor kinderen van één school, van een wijk, gemeentebreed of zelfs vanuit een grotere regio, kan uit homogene (dezelfde leeftijd) of heterogene groepen bestaan met allochtone of autochtone leerlingen of een combinatie ervan. Het enige vaste criterium bij een keuze is: basisschoolleerlingen met een grote taalachterstand.

In de brochure *Tien tips voor het inrichten van een schakelklas* (n.a.v. de ervaringen van Sardes¹) onderstrepen van Bruggen & Vaessen (2006) het belang van een topleerkracht voor

¹ Sardes is een zelfstandige, maatschappelijke onderneming, die actief is in de sectoren onderwijs, zorg en jeugd. Sardes ontwikkelt diensten en producten die bijdragen aan het verbeteren van ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren. Over schakelklassen hebben zij meerder brochures gepubliceerd.

de schakelklas, het betrekken van ouders en de nazorg aan leerlingen. De tien tips zijn terug te vinden in bijlage 1.

De deeltijdvariant:

Omdat mijn onderzoek zich richt op een deeltijdvariant van de schakelklas heb ik hier verder onderzoek naar gedaan in de literatuur.

Hoogeveen en Broekhof (2008) beschrijven de deeltijdvariant als volgt: In de deeltijdschakelklas vindt het onderwijs plaats in combinatie met het onderwijs in de reguliere groep. Een leerling krijgt minimaal 8 uur per week intensief taalonderwijs in de schakelklas. De intensiteit wordt bepaald door het aantal uren dat de leerlingen apart taalstimulering krijgen. Deze vorm kent verscheidene voordelen: het contact met de reguliere groep wordt niet verbroken; de schakelklasleerkracht kan ingezet worden in meer dan één schakelklas en de deeltijdvariant kost de leerlingen geen extra schooljaar, al geldt dat ook voor veel voltijdse schakelklassen. Ander voordelen zijn: Isolément van de schakelklasleerlingen wordt voorkomen en de groepsleerkracht kan de taalstimulering voortzetten in de reguliere groep, waardoor ook andere leerlingen hiervan kunnen profiteren. Er is wel een goed systeem nodig voor de overdracht tussen schakelklasleerkracht en de reguliere leerkracht, om van beide kanten zicht te houden op de activiteiten en de vorderingen van de leerlingen. Natuurlijk zijn er ook nadelen te noemen: Schakelklasleerlingen kunnen een uitzonderingspositie krijgen binnen de reguliere groep, het kan voor leerlingen onrust meebrengen om op gezette tijden uit de groep te moeten en de opbrengsten kunnen geringer zijn dan bij de voltijdschakelklas.

Mulder, Van der Hoeven en Vierke (2009) rapporteren positieve resultaten. De (overwegend allochtone) schakelklasleerlingen hebben wat betreft taal over het algemeen méér leerwinst geboekt dan de leerlingen in de controlegroep. Dit is niet ten koste gegaan van de rekenprestaties.

Ook de ervaringen van de betrokkenen zijn gunstig. Het (gedeeltelijk) onderwijs krijgen in een aparte groep wordt door de schakelklaskinderen niet als negatief ervaren. Zij voelen zich op hun gemak in de schakelklas. Ook ouders zijn tevreden met de vorderingen van hun kind. Omdat de resultaten van dit onderzoek in een aantal opzichten afwijkt van de resultaten van een jaar eerder, zijn er moeilijk concrete adviezen te geven en aanbevelingen te doen.

Evenmin kan er een eenduidig antwoord gegeven worden op de vraag welke schakelklasvariant (voltijd, deeltijd of verlengde schooldag) de voorkeur verdient.

De resultaten van de achtereenvolgende onderzoeken leiden wel steeds tot de conclusie, dat de schakelklassen een positief effect hebben. De verwachting van de critici dat het bij elkaar zetten van zwakke leerlingen in een aparte groep een negatief effect zou hebben op de prestaties, ten koste zou gaan van hun zelfvertrouwen en/of stigmatiserend zou werken, blijkt niet gegrond volgens deze onderzoeken.

Vermeer (2006) stelt dat NT2 leerlingen in een aparte les veel meer kansen krijgen om Nederlands te leren, maar dat het gedurende langere tijd apart zetten van zwakke leerlingen een negatieve invloed heeft op de prestaties in taal en in mindere mate ook op het rekenen. Hij is voorstander van een schakelklas als differentiatie in het reguliere onderwijs (deeltijdvariant) en het daarbij creëren van extra onderwijstijd door de verlengde schooldag. Zijn stellingen waren (zijn): Een schakelklas is alleen effectief als er heel veel woordenschatonderwijs wordt gegeven en een schakelklas is effectiever als de leerling ook met het reguliere onderwijs schakelt.

2.3: Woordenschatonderwijs:

In een schakelklas wordt de nadruk gelegd op de ontwikkeling van de woordenschat, beginnende geletterdheid en leren lezen, het begrijpend lezen, schooltaalwoorden en woordenschat en begrijpend lezen in de zaakvakken (Broekhof&Cohen de Lara 2006). Naar gelang de leeftijd kan er meer aandacht besteed worden aan een bepaald onderdeel. Het is echter van belang de focus vooral te leggen op het vergroten van de woordenschat. Dit licht ik hieronder verder toe vanuit mijn literatuuronderzoek.

In de schakelklas in Nieuwegein wordt dan ook expliciet ingezet op woordenschatonderwijs. Daarnaast wordt veel aandacht besteed aan het leren lezen (Dit hangt samen met de keuze voor leerlingen uit groep 3) en schooltaalwoorden.

Onderzoek naar de woordenschat van kinderen laat zien dat wanneer er niet expliciet ingezet wordt op het vergroten van de woordenschat bij kinderen met een taalachterstand, de achterstand geleidelijk steeds groter wordt in plaats van kleiner (Vermeer 2006).

Kinderen pikken in principe al een groot aantal woorden uit zichzelf op (incidenteel leren). Op 4-jarige leeftijd is de geschatte omvang van de woordenschat van Nederlandse kinderen zo'n 3000 woorden, terwijl Turkse en Marokkaanse kinderen nog niet eens op de helft zitten

Een Nederlands kind leert ongeveer 1000 à 2000 woorden per jaar bij. Dit komt neer op 3 tot 7 woorden per dag. Anderstalige kinderen moeten hierbij ook nog een inhaalslag uitvoeren, omdat er een achterstand weggewerkt moet worden, terwijl ze extra gehandicapt zijn, omdat ze vanwege hun geringere woordenschat minder gemakkelijk nieuwe woorden oppikken. (Verhallen&Verhallen 2004). Reden te meer om in te zetten op een expliciete programmagerichte benadering (Vermeer 2006).

Verder stelt Vermeer (2006) dat vooral een brede woordkennis het meeste bijdraagt aan een hogere score later bij begrijpend lezen.

Volgens Vernooij (2007) is een goede woordenschat een voorwaarde om goed begrijpend te kunnen lezen. De woordenschat waarover een lezer beschikt en de woorden die in een tekst voorkomen, bepalen of een leerling een tekst al of niet goed zal begrijpen. Woordenschat speelt echter ook een rol bij het leren lezen. Als beginnende lezers woorden die ze moeten decoderen kennen, hebben ze daar profijt van. Beginnende lezers hebben vooral veel moeite met het lezen van woorden, die niet tot hun woordenschat behoren. Anderzijds is ook de vergroting van de woordenschat weer afhankelijk van de leesvaardigheid. Leerlingen leren veel nieuwe woorden door te lezen, maar dit effect treedt alleen op als ze veel woorden kennen. Pas dan kunnen ze de betekenis van woorden uit de context afleiden (Broekhof en Cohen de Lara 2006).

Als kinderen woorden niet snappen heeft dat een negatief effect op alle leerprestaties:

- Kinderen begrijpen de woorden die je gebruikt niet of onvoldoende.
- Kinderen begrijpen de lesinhoud niet of onvoldoende.
- Kinderen leren niet voldoende nieuwe woorden en begrippen bij.

Hierdoor kan een neerwaartse spiraal ontstaan (Van den Nulft&Verhallen 2007:33).

Van der Nulft&Verhallen (2007) gaan bij de beschrijving van de principes en voorwaarden van goed woordenschatonderwijs van de volgende punten uit:

Het inzetten op woordenschatonderwijs is cruciaal en heeft een 3-voudig rendement:

1. Eigen ideeën en denkprocessen kunnen beter verwoord worden.
2. De lessen kunnen beter gevolgd worden.
3. De leerstof kan beter eigen gemaakt worden.

De leerkracht is in het woordenschatonderwijs heel belangrijk. Deze bepaalt wat er gebeurt.

Wat moet een leerkracht nu weten om goed woordenschatonderwijs te kunnen geven:

1. Hoe leren kinderen woorden: Labelen, categoriseren, netwerkopbouw en oefenen.
2. Hoe moet je als leerkracht woorden onderwijzen o.a.: Viertaktmodel (Voorbewerken, semantiseren, consolideren en evalueren).
3. Hoe kun je hier systematisch aan werken.
4. Hoe moet je woorden selecteren.

Kinderen worden elke dag geconfronteerd met onbekende woorden en betekenisrelaties. In sommige gevallen pikken de kinderen deze woorden vanzelf op. In andere gevallen moeten woorden worden aangeleerd. Het is dan de leerkracht die bepaalt welke woorden specifiek geleerd moeten worden. Bij een effectieve aanpak van het woordenschatonderwijs is het belangrijk dat je gebruik maakt van een expliciete instructie. Het sleutelwoord hierbij is herhaling (Van der Nulft&Verhallen 2007) .

2.4: Passend onderwijs

Passend onderwijs betekent dat ieder kind naar die vorm van onderwijs gaat, die het beste bij zijn of haar talenten en beperkingen past (ministerie van OCW). Er is veel wet en regelgeving ontstaan rond de manier waarop dit passend onderwijs ingericht kan worden. Regelgeving die al diverse malen is bijgesteld. In september 2005 heeft de minister een beleidsnotitie naar de Tweede Kamer gestuurd, waarin de term “Zorgplicht” werd geïntroduceerd. Hieronder wordt het volgende verstaan: “Ieder schoolbestuur heeft de verantwoordelijkheid een passend onderwijszorg-arrangement aan te bieden aan iedere leerling, die zich bij een school van dat schoolbestuur aanmeldt of bij een school van dat bestuur is ingeschreven. Als een school een bepaald arrangement niet in huis heeft, moet het bestuur van die school in samenwerking met andere besturen die dit arrangement wel kunnen aanbieden zorgen dat de leerling dat onderwijsarrangement aangeboden krijgt, met een gemotiveerde doorverwijzing (www.passendonderwijs.nl)

In november 2009 heeft staatssecretaris Dijkzwa van Onderwijs de brief “Heroverweging Passend Onderwijs” gestuurd aan de Tweede Kamer, waarin wederom een nieuwe koers van Passend Onderwijs is uiteengezet. Aan deze nieuwe koers liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

1. Terug naar de zorgplicht:

Het streven is een systeem dat leerlingen zoveel mogelijk binnen het reguliere onderwijs houdt. Daarom zijn reguliere scholen verplicht om een zo goed mogelijk zorgaanbod te leveren. Waar zij dat niet alleen kunnen werken zij samen.

2. Zichtbare effecten.

Het geld en de moeite die wordt gestoken in Passend Onderwijs moet zichtbaar rendement opleveren.

3. Transparante inzet middelen in de klas:

De investeringen moeten ook zichtbaar worden in de klassen en niet gestoken worden in onnodige overhead.

Vervolgens worden deze uitgangspunten uitgewerkt in een aantal concrete beleidsvoorstellen. (www.balansdigitaal.nl)

2.5:Samenvatting:

Hoewel er een gedegen voorbereiding is geweest (zoals in de 10 tips van Sardes werd aangeraden), bleek het niet mogelijk te starten met een voltijd schakelklas (schooloverstijgend) binnen het samenwerkingsverband Nieuwegein.

Er is daarom gekozen voor een deeltijdvariant. Vermeer (2006) stelt dat een deeltijdvariant effectiever is dan een voltijd schakelklas.

Het in deeltijd plaatsen in een schakelklas van leerlingen van verschillende thuisscholen heeft wel behoorlijke consequenties voor het onderwijs. De leerlingen werken bijv. met verschillende lees- en rekenmethoden, waardoor er geen keuze vanuit een methode gemaakt kan worden voor de aan te bieden woorden bij het woordenschatonderwijs. De leerkracht zal moeten kiezen voor woorden die in een methode voor woordenschatonderwijs of in woordenlijsten voorkomen. De keuze van de woorden is een taak van de leerkracht volgens van der Nulft en Verhallen (2007). Bovendien vraagt het werken met veel verschillende methoden behoorlijk veel van de leerkracht. Zij moet op de hoogte zijn van leerlijnen en de achtergronden en de manier van werken van deze methode, om zo een goede afstemming met de thuisschool te waarborgen. Er moeten hierover goede afspraken met de thuisscholen gemaakt worden (ook een van de tips van Sardes)

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie:

In dit hoofdstuk beschrijf ik welke onderzoeksmethoden ik gebruik om antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag:

Wat zijn de effecten van het plaatsen van leerlingen uit groep 3(4) in een taal+klas in Nieuwegein op de taal- spraak, de cognitieve en de sociaal-emotionele ontwikkeling

Bij het mijn keuze uit de verschillende onderzoeksmethoden ga ik uit van de lijst met subvragen die ik bij mijn onderzoeksvraag heb opgesteld (zie hoofdstuk 1: uitgewerkte onderzoeksvraag). Ik kijk daarbij naar welke onderzoeksmethode bij de diverse subvragen past.

3.1.: Mijn onderzoeksmethodologie:

Mijn onderzoek is een praktijkonderzoek dat een volgend en beschrijvend karakter heeft. Een praktijkonderzoek richt zich op in de maatschappij levende vragen of verlegenheidsituaties. De kennis die zo'n onderzoek oplevert dient in de eerste plaats te leiden tot kwaliteitsverbetering van de praktijksituatie. Zo'n praktijkonderzoek is cultuur- en tijdgebonden (Harinck 2006). In dit geval richt ik mij alleen op de schakelklas in Nieuwegein in het schooljaar 2009/2010. De uitkomsten, die dit onderzoek oplevert, gelden alleen voor dit jaar in deze school met deze leerlingen. Er wordt geen vergelijking gemaakt met andere schakelklassen. Ook wordt er geen gebruik gemaakt van een controlegroep. Er wordt echter wel gekeken of de aanpak in de schakelklas effectief is. Harinck (2006) spreekt in dit geval van een quasi-experiment.

Harinck(2006) spreekt in zijn boek ook van 4 karakteristieke vormen van praktijkonderzoek: Beleidsonderzoek (landelijk), programma-evaluatie (school-, soms klasniveau), actie onderzoek (klasniveau, gericht op eigen handelen) en individugericht onderzoek (één of enkele leerlingen). Mijn onderzoek is een programma-evaluatie. Het richt zich op de kwaliteit van een lopend project binnen een school/instelling. Zo'n programma-evaluatie kan zich richten op de effecten, maar ook op de uitvoering. De evaluatie is dus zowel bruikbaar voor het beoordelen van de waarde van het programma, als voor de verbetering ervan. Hoewel mijn onderzoek voornamelijk gericht zal zijn op de effecten, zal ook de uitvoering een belangrijke rol spelen, omdat de uitvoering, denk ik, een bedrage levert aan de effecten.

Bij een empirisch onderzoek (onderzoek vanuit de waarneembare werkelijkheid) komt men tot kennis via waarnemen van de werkelijkheid door te kijken wat er gebeurt, luisteren naar wat er wordt gezegd en het raadplegen van geschreven documenten (Harinck 2007).

Er zijn drie vormen van waarnemen:

- Bevragen (via interview, enquête, informeel gesprek, gestructureerde discussie).
- Observeren (middels vrije observatie, gerichte observatie, logboek bijhouden).
- Lezen (documenten, geschreven bronnen).

Hieronder leg ik uit welke manier(en) ik ga gebruiken en waarom.

3.2.: Het verzamelen van gegevens en het kiezen van een waarnemingsmethode:

Als ik naar mijn onderzoeksvragen kijk en deze tegen bovenstaande waarnemingsvormen af zet zou ik alle 3 de vormen kunnen gebruiken voor mijn onderzoek. Ik kies echter voor bevragen en lezen, omdat ik op die manier alle informatie kan krijgen, die ik nodig heb voor het beantwoorden van mijn onderzoeksvraag en deelvragen.

3.2.1.: Bevragen:

Deze manier is te gebruiken om antwoord te krijgen op de subvragen 4 t/m 7:

4. Voor welke invulling van het onderwijs (schakelklas) is gekozen en waarom?
5. Op welke manier is de beginsituatie van de leerlingen in kaart vastgesteld en hoe wordt de voortgang gevolgd?
6. Wat is de stand van zaken na 9 maanden schakelklas? (niveau, woordenschat, sociaal-emotioneel)
7. Wat is het vervolg?

De antwoorden op deze vragen hoop ik te krijgen van de leerkracht en IB-er van de thuisscholen, de leerkracht/coördinator van de schakelklas, en de logopedist. Hiervoor wil ik een vragenlijst ontwikkelen voor de scholen (IB-er en leerkracht) en een open gesprek aangaan met de leerkracht en de logopedist aan de hand van een aantal onderwerpen die ik vooraf op papier wil zetten. In de vragenlijst voor de leerkracht en IB-er van de thuisscholen ga ik uit van de subvragen 5 t/m 7. Ook een aantal onderdelen uit subvraag 1 komen hierin terug (doelgroep en werving en selectie). Vraag 4 is een specifieke vraag voor de leerkracht/coördinator van de schakelklas.

Deze vragenlijst voor leerkrachten en IB-ers wil ik als uitgangspunt voor het gesprek gebruiken om te zorgen dat al mijn vragen wel aan bod komen. Ik wil dus voor mij zelf een semigestructureerde vragenlijst opstellen, maar wil dat het gesprek een open karakter houdt, waarbij ik verder in kan gaan op de gegeven antwoorden. Voor het maken van de vragenlijst gebruik ik het Basisboek Interviewen van Baarda e.a. (2007). Ik ga eerst een topiclijst samen te stellen, waarbij ik uit ga van mijn onderzoeksvragen. Daarna komen de subtopics (wat wil ik precies weten bij elke vraag). Deze topics en subtopics probeer ik daarna in categorieën in te delen, waardoor ik bij de verwerking de antwoorden beter kan indelen.

Het wordt semigestructureerd interview (met open vragen), waarbij gebruik gemaakt wordt van een vragenlijst met vragen met een vaste formulering, die in een vaste volgorde worden gesteld aan de geïnterviewde. De interviewer kan doorvragen als dat nodig is bij de meer open vragen (Harinck 2006). Voorafgaande aan het vraaggesprek wordt nogmaals (de eerste keer wil ik dat bij het maken van een telefonische afspraak doen) uitgelegd waarvoor dit interview wordt gehouden en hoe er met de gegevens om gegaan wordt.

De vragen van het interview zijn opgenomen als bijlage 2.

Een gesprek met de ouders zal moeilijk worden (volgens de leerkacht van de schakelklas), omdat het hier uitsluitend NT2 leerlingen betreft, waarvan de ouders maar beperkt of geen Nederlands spreken. Dit wil ik dus niet opnemen in mijn onderzoek. Wel wil ik de thuisscholen vragen naar de betrokkenheid en de waardering van ouders.

De effecten op de sociaal-emotionele ontwikkeling (deelvraag 4) worden ook meegenomen in de vraaggesprekken.

3.2.2.: Lezen:

Deelvraag 1 en 2 van mijn onderzoeksvraag kunnen beantwoord worden na het bestuderen van de literatuur. Dit is meer de theoretische achtergrond, die nodig is om het onderzoek uit te voeren en een achtergrond te geven, maar deze vragen wil ik ook meenemen in het interview aan de thuisscholen, zoals boven beschreven.

Door het lezen van het Plan van Aanpak wil ik graag antwoord krijgen op subvraag 3: Wat zijn de uitgangspunten geweest voor het opzetten van een taal+klas voor leerlingen van groep 3(4) in Nieuwegein?

Het bekijken van de toets- en voortgangsgegevens van de leerlingen kan mij helpen een antwoord te geven op de vraag naar het niveau van de leerlingen. Ik ga hierbij gebruik maken

van de toetsen, die bij de leerlingen van de schakelklas worden afgenomen. Dit zijn de logopedische onderzoeken (TAK=taaltoets alle kinderen), de leerlingvolgsysteemgegevens van de taal- en rekentoetsen (CITO) en voortgangstoetsen en, indien deze afgenomen worden, ook de gegevens van instrumenten voor het vastleggen van de sociaal-emotionele ontwikkeling (bij de thuishoofschool). Om de vooruitgang vast te kunnen stellen wil ik ook de dossiers van de kinderen lezen om te kijken naar het niveau eind groep 2 (of 3)

3.3. Triangulatie:

Harinck (2006) spreekt van triangulatie als er vanuit verschillende invalshoeken/gegevens naar een verschijnsel wordt gekeken. In een praktijkonderzoek is het belangrijk verschillende invalshoeken expliciet boven tafel te krijgen .

De triangulatie kan betrekking hebben op verschillende typen informanten, maar ook op verschillende soorten informatiebronnen.

Door mijn vragen voor te leggen aan verschillende soorten informanten (IB-er en leerkrachten van thuishoofscholen, de taal+leerkracht en de logopedist) en deze met elkaar te vergelijken hoop ik een betrouwbaar antwoord op mijn onderzoeksvraag te krijgen. Ook het gebruik van verschillende informatiebronnen (vragenlijsten, toetsgegevens en plan van aanpak) zal hiertoe bijdragen naar mijn mening.

3.4. Validiteit:

Met validiteit wordt bedoeld: Heeft het instrument wel datgene te pakken wat we willen weten. Is de uitslag geldig? Klopt het beeld wel? (Harinck 2006)

Door gebruik te maken van verschillende soorten data-verzamelingen is het mogelijk een indruk te krijgen van de geldigheid van de gegevens (Baarda, de Goede en Van der Meer-Middelburg 2007). In mijn onderzoek ga ik gebruik maken van verschillende informatiebronnen en methoden. Hierdoor kan ik de geldigheid van de gegevens nagaan.

Ook het inschakelen van mijn critical friends bij het kritisch nadenken over het verbeteren van mijn instrument (in dit geval het interview) kan bijdragen aan de validiteit. (Harinck 2006).

Hoofdstuk 4: Data analyse en resultaten

In dit hoofdstuk bespreek ik achtereenvolgens de antwoorden die ik bij de diverse onderdelen van mijn onderzoek heb gekregen.

4.1.: Resultaten vanuit het interview:

Alle scholen (6) hebben deelgenomen aan het interview. Op één school heb ik alleen gesproken met de IB-er, op een andere school was er vooraf overleg geweest tussen IB-er en leerkracht. Een aantal personen hebben de ingevulde vragenlijsten per mail opgestuurd of de vragen telefonisch beantwoord. Dit bemoeilijkte het doorvragen.

De antwoorden uit de vragen zijn samengevoegd per school (antwoorden van IB-er en leerkracht) en per vraag uitgewerkt.

4.1.1: Doelgroep en selectie:

1.: Voorgeschiedenis:

- Tot welke doelgroep behoort het kind?

Antwoorden	Aantal scholen met ja
○ Onvoldoende taalvaardig om de lessen in het Nederland goed te kunnen volgen.	6
○ Neveninstromer, die rechtstreeks uit het buitenland de basisschool is binnen gekomen (hoger dan in groep 1).	1
○ Lage woordenschat.	5
○ Taalachterstand.	6
○ Leerling die laag scoort op taal/lezen.	6
○ Leerling met een ontwikkelingsachterstand .	2
○ Leerling met leerproblemen/leerachterstand.	3

○ (Vermoeden van) dyslexie.	1
○ Taalprestaties lager dan rekenen en/of intelligentie.	3
○ Verwijzing naar SBO (speciaal basisonderwijs) dreigt.	1 (+1 is al sbo-leerling)
○ Leerling die meer aandacht nodig heeft in een kleine groep.	1
○ Anders: Allochtone leerlingen met een taalachterstand.	6

- Waarop is de selectie gebaseerd:

Criteria	Aantal scholen
○ Toetsen uit het leerlingvolgsysteem:	6
- Taal	2
- Rekenen	
○ Oordeel van de leerkracht.	6
○ Oordeel van de Intern Begeleider.	6
○ Intelligentieonderzoek.	2
○ Screening door de logopedist.	3
○ Gedrag van het kind.	4
○ Sociaal-emotioneel zwak: laag zelfvertrouwen, last van prestatiedruk, geen goede relatie met andere leerlingen, weinig motivatie, slechte werkhouding.	2
○ Sociaal-emotioneel sterk: goede werkhouding, motivatie.	3
○ Anders: Hechttingsproblematiek.....	1

- Wat is de doelstelling voor het plaatsen van deze leerling in de Taal+klas?

Doelstellingen	Aantal scholen
○ Taalachterstand verminderen.	6
○ Kennis van de wereld vergroten.	3

○ Leerachterstanden algemeen verminderen.	2
○ Onderpresteren verminderen.	2
○ Verwijzing naar het sbo voorkomen.	1
○ Zittenblijven voorkomen.	2
○ Redzaamheid in het Nederlands vergroten.	4
○ Zelfvertrouwen vergroten.	4
○ Weerbaarheid vergroten.	2
○ Zelfstandigheid vergroten.	4
○ Motivatie verhogen.	4
○ Gevoel van veiligheid/acceptatie vergroten.	2
○ Plezier in leren vergroten.	5
○ Anders: Deel uit gaan maken van de groep/relatie met andere leerlingen verbeteren.	2
○ Anders: Verbeteren van voorwaarden om leren mogelijk te maken.	1

4.1.2: Resultaten en verwachtingen:

2.: Welke effecten zien jullie op dit moment?

- Op leergebied

Leerling	Goed	Minder goed
Leerling 1	Spelling en begrijpend lezen.	Rekenen (hangt waarschijnlijk niet samen met taalachterstand).
Leerling 2	Resultaten leerlingvolgsysteem zijn goed.	Sociaal-emotioneel. Wel wat vooruitgang, maar de leerling is geneigd snel zijn vuisten te gebruiken, omdat hij het alleen verbaal niet redt.
Leerling 3	Voorsprong op groep 3 met rekenen. Ook vooruitgang op andere gebieden.	Leestempo mag wel wat omhoog. Scoort daardoor wat lager op de DMT (is ook $\pm$ 8 weken later met het leesproces gestart!).
Leerling 4	Taal, schrijven en lezen.	Rekenen nog wat onder niveau

		(scoort wel B op Cito-toets).
Leerling 5	Rekenen: Cito E (eind) 3: A , M (midden) 4: B. Spelling: B op CITO-toets.	Lezen .
Leerling 6	Gaat op veel gebieden vooruit: Spelling, rekenen, woordenschat,begrijpend lezen.	Technisch lezen gaat onvoldoende vooruit.

- Hoe zijn de toetsresultaten?

De toetsgegevens zijn weergegeven in bijlage 3

- Op het gebied van taal/spraak:

	Spreeken en begrijpen van taal.	Woordenschat
Leerling 1	Vooruitgegaan.	Vooruitgegaan.
Leerling 2	Gaat de ene keer beter dan de andere. Verbaal wel beter geworden.	Enigszins verbeterd.
Leerling 3	Begrijpt meer en spreekt meer vrijuit. Hij kan nu zinnen maken en zich redden.	Een stuk groter geworden.
Leerling 4	Loopt nog achter (vooral op gebied van begrippen.	Stuk groter geworden.
Leerling 5	Praat meer, maakt langere zinnen en begrijpt meer van de wereld om hem heen.	Is groter geworden.
Leerling 6	Resultaten volgens logopediste in januari voldoende voor zijn achtergrond.	Woordenschattoets nu B/C, was E (vorig jaar).

- Op sociaal-emotioneel gebied?

Leerling 1	Gaat graag naar de taal+klas. Is relationeel veel vooruitgegaan: Hij doorziet de sociale verbanden beter.
Leerling 2	Had geen problemen met de taal+klas. Hij is meer gedreven, vertelt in de kring en reageert meer op andere kinderen. Hij neemt nog niet heel vaak zelf initiatief. Zijn gedrag is wat veranderd. Hij laat nu stoer gedrag zien.
Leerling 3	In het begin moest hij erg wennen (huilen). Na een week of 5 ging het beter; daarna vond hij het leuk. De middag in eigen klas werkte positief. Hij is meer open en trots op zijn prestaties, minder afwachtend en krijgt dingen voor elkaar.
Leerling 4	Was in het begin wat opstandig, maar dat ging al snel beter. Hij kan zich nu aanpassen aan de groep. Het is een ander kind geworden. Aan het begin van het schooljaar was hij alleen maar dwars, maar nu maakt hij deel uit van de groep. Hij vertelt uit zichzelf, is open, vrolijk en gemotiveerd. Hij is geen uitzondering meer.
Leerling 5	Hij zit nu beter in de groep. Hij vertelt en begrijpt meer en maakt steeds meer contact met de andere kinderen. Ook zijn storende gedrag (het maken van geluiden) is bijna helemaal verdwenen.
Leerling 6	Vindt het leuk om naar de taal+klas te gaan. Hij is zelf erg positief. De leerkracht ziet verder weinig verandering. De concentratie blijft zwak.

Bij alle scholen was het geen probleem bij de andere kinderen in de klas, dat een van hun klasgenootjes naar de taal+klas ging. Na uitleg werd het verder als normaal gezien.

Geen van de scholen had een leerlingvolgsysteem op sociaal-emotioneel gebied.

3.: Hoe wordt de voortgang bijgehouden en geëvalueerd?

De toetsen van het leerlingvolgsysteem worden bij alle kinderen in de taal+klas afgenomen. Er is regelmatig contact met de thuisscholen, vanuit de leerkracht van de taal+klas, over de vorderingen van de kinderen

4.: Plaatsing in groep 4 en verdere ondersteuning:

Alle kinderen worden volgend jaar in groep 4 geplaatst. De leerling op de sbo-school gaat door op zijn eigen niveau. Hij heeft op veel gebieden de doelstellingen voor groep 3 gehaald. Leerling 3 was dit jaar in groep 2 geplaatst (kleuterverlenging), maar gaat volgend jaar ook door naar groep 4. Zijn leesniveau is dus ook wat lager door de late start in de taal+klas.

Bij twee leerlingen is volgend jaar waarschijnlijk verder onderzoek nodig.

Er moeten nog gesprekken volgen over de verdere ondersteuning. De scholen verwachten hierover aanwijzingen van de taal+klasleerkracht.

4.1.3: Afstemming:

Vraag 5 en 6:

- Afstemming met de taal+klas:

Er was regelmatig contact met de leerkracht van de taal+klas: per mail, telefonisch en face to face.

Het werk werd op elkaar afgestemd. De taal+klasleerkracht gebruikte dezelfde methoden als in de klas en probeerde zoveel mogelijk aan te sluiten bij het lesprogramma en de dag- of weektaken van de thuisschool.

Eén van de scholen was wat minder positief over de contacten. Deze leerling had echter op de thuisschool 3 leerkrachten. Dit maakte de communicatie moeilijk.

- Afstemming met de ouders:

Niet alle ouders waren meteen positief over een plaatsing in de taal+klas, maar aan het eind van het schooljaar waren zij toch allemaal blij met de kans die hun kind gekregen heeft.

Er is geprobeerd de ouders zoveel mogelijk bij de taal+klas te betrekken, vooral door de leerkracht van de taal+klas, maar dit was soms erg moeilijk.

4.1.4: Ervaringen, succesfactoren en knelpunten:

7: Hoe hebben jullie de plaatsing in de taal+klas ervaren?

8.: Vinden jullie het goed dat de mogelijkheid tot plaatsing in een taal+klas geboden wordt?

School 1	Heeft veel aandacht gehad en is erg gegroeid, maar de school had hoge verwachtingen en die zijn niet allemaal gerealiseerd. Wel goed dat er schakelklassen zijn. Het heeft toch wel een positief effect gehad.
School 2	Had de leerling ook liever 's ochtends in de klas gehad. De leerkracht en Ib-er vragen zich af of de leerling het ook niet gered zou hebben zonder deze ondersteuning. Ze vinden de taal+klas op zich echter wel een goed initiatief. Het geeft de mogelijkheid om de woordenschat van kinderen te vergroten door veel aandacht in een kleine groep.
School 3	Positieve ervaring. Leerkracht is erg enthousiast. Het biedt kinderen extra en professionele ondersteuning op maat in een kleine veilige omgeving. Je voorkomt dat kinderen naar het sbo doorverwezen worden.
School 4	Als prettig ervaren; open contact; goede aanpak. In de taal+klas is er meer aandacht voor een kind dat anders verdrinkt in de groep.
School 5	Ervaring is positief. Het is een extra duwtje in de rug met een groot taalaanbod.
School 6	De IB-er was positief; de leerkracht had wat moeite met steeds opnieuw de overgang naar de eigen groep. Hij was daar dan moeilijk aan te sturen. Qua resultaten is de plaatsing heel goed geweest. Het is goed dat er schakelklassen zijn omdat je op de eigen school niet altijd alles kunt bieden. Je kunt deze leerlingen niet het taalbad geven dat ze nodig hebben.

9.: Alle scholen zouden volgend jaar weer een kind aanmelden, als dat nodig was. Vier van de zes scholen hebben ook daadwerkelijk weer een kind aangemeld.

10: Succeservaringen en knelpunten:

Succeservaringen/pluspunten:	Knelpunten/aandachtspunten:
------------------------------	-----------------------------

Goede communicatie.	De voorbereidingstijd was krap.
Zichtbare effecten, zowel cognitief als sociaal-emotioneel.	Vervoer: Veel tijdverlies en problemen met het regelen.
Goede leerkracht in taal+klas, erg flexibel, veel overleg. Idee: Instellen van open spreekuur.	Niet genoeg voorlichting aan ouders: Folders in eigen taal, opnemen in schoolgids, aandacht in de pers, informatie op ouderavonden.
Aansluiten bij de methoden van de thuisschool.	Kosten van onderzoek vooraf.
Enthousiasme van de leerling.	Leerling heeft het hele jaar geen gym gehad.
Motivatie van de betrokkenen.	In een geval: overgang thuisschool/schakelklas.
Logopedische ondersteuning.	

11: Tevredenheidcijfer (op schaal 1-10): gemiddeld 8,5

4.2: Vraaggesprek met de leerkracht van de taal+klas en de logopediste

4.2.1: Leerkracht van de taal+klas

- Opstarten taal+klas:

Er waren te weinig aanmeldingen voor het opstarten van een voltijdse schakelklas. Het is uiteindelijk een deeltijdvariant geworden met 6 leerlingen van 6 verschillende scholen in Nieuwegein. De kinderen (6 jongens in de leeftijd van 6-8 jaar) hebben 5 verschillende nationaliteiten (Marokkaans, Turks, Chinees, Arubaans en Roma).

Volgens de thuisscholen waren de leerlingen voldoende leerbaar, maar speelde de taalachterstand een grote rol in de ontwikkeling op sociaal en cognitief gebied. De leerlingen lieten, over het algemeen, onvoldoendes zien op de toetsen Taal voor Kleuters en Ordenen. Voorafgaande aan de intake is niet standaard een logopedische toets afgenomen. Dit is wel meteen bij de aanvang van de schakelklas gebeurd.

(TAK=Taaltoets Alle Kinderen). De taal+klas is ondergebracht in het zorgcentrum van

“De Evenaar”, een school voor speciaal basisonderwijs in de gemeente Nieuwegein. De kinderen waren 4 morgens in de week in de taal+klas geplaatst.

- Doel van de taal+klas:

Vergroten van de taal, zodat kinderen de lessen op de thuishoek kunnen volgen en met succes het onderwijs op hun eigen school in groep 4 kunnen vervolgen. Zowel passief als actief taalgebruik vergroten zijn hoofddoelen. Er wordt gewerkt aan de uitbreiding van de woordenschat, zinsbouw en “vaktaal” bij de verschillende leergebieden.

- Resultaten:

De leerlingen begrijpen de dagelijkse taal in het onderwijs beter en kunnen de instructielessen volgen. Hun zelfstandigheid en verantwoordelijkheid voor het eigen leren is vergroot. Ze werken met een dag/weekplanning en kunnen deze zelfstandig hanteren. Ze kunnen een hulpvraag stellen.

Actief gebruiken ze meer en andere woorden en zijn hun zinnen completer geworden. Ze praten veel meer en stellen meer vragen.

Alle 6 de kinderen hebben een grote ontwikkeling doorgemaakt op het sociale vlak. Ze hebben meer zelfvertrouwen gekregen. Ze zijn meer rechtop gaan lopen. Ze hebben onderling meer contact en helpen elkaar. Gedragsproblemen op de thuishoek zijn verminderd of verdwenen.

De kinderen zijn heel flexibel in het zitten op 2 scholen. De thuishoeken en de leerkrachten worden in de taal+klas dagelijks genoemd. Zo is de overgang voor de kinderen heel natuurlijk.

- Nazorg:

De leerlingen die van een gewone basisschool komen gaan allemaal door naar groep 4. Eén leerling gaat zelfs van groep 2 naar groep 4. Bij 2 leerlingen zal waarschijnlijk

verder onderzoek nodig zijn. Er is meer aan de hand dan alleen een taalachterstand. De taalklas was echter wel een succes voor hen. De taal is op gang gekomen, waardoor nu duidelijker is geworden dat er ook andere problemen aanwezig zijn. De leerling van de sbo-school gaat door op eigen niveau.

De leerkracht van de taal+klas heeft aan het eind van het jaar nog een gesprek met de eigen leerkracht en de IB-er van de thuisscholen, waarin adviezen voor volgend jaar gegeven worden. Rond de herfstvakantie bezoekt de leerkracht van de taal+klas, in het kader van de nazorg, de leerlingen nog een keer op hun eigen school. Indien nodig kan vanuit de Preventieve Ambulante Begeleiding nog extra verdere begeleiding gegeven worden. Het zou ook mogelijk zijn om een consultatie aan te vragen bij cluster 2, waarbij advies gevraagd kan worden. Natuurlijk blijft de taalkant bij al deze leerlingen een aandachtspunt. Zij zullen de komende jaren goed gevolgd moeten worden, om op tijd eventuele hulp in te schakelen.

- Vervolg in 2010-2011:

Er zijn voor volgend jaar al weer 8 à 10 kinderen aangemeld. De komende tijd worden er intakegesprekken gehouden met de scholen om te kijken of deze kinderen volgend jaar in aanmerking komen voor plaatsing. De taal+klas wordt dan weer een deeltijdvariant.

Het woordenschatonderwijs wordt volgend jaar op een andere manier gegeven. Dit jaar is er eerst gewerkt met “Met zoveel woorden”, daarna is overgestapt naar een meer projectmatige manier van werken a.h.v. woorden aan plaatjes gekoppeld. Volgend jaar wil de leerkracht graag gaan werken met “Ko heeft praatjes”, een woordenschatprogramma bij de leesmethode “Veilig Leren Lezen”, dat echter ook naast andere methodes gebruikt kan worden.

4.2.2.: Logopediste:

De logopediste was voor 2 uur verbonden aan de schakelklas. In deze tijd was zij betrokken bij het taalaanbod in de groep en behandelde 2 leerlingen individueel. Ook werden aan het begin en het eind van het jaar de TAK-toetsen afgenomen. Er was een half uur per week (binnen de 2 beschikbare uren) gepland voor verslaglegging.

De logopediste had uiteindelijk op meer vooruitgang gehoopt in het expressieve taalgebied en bij een paar leerlingen ook op het receptieve gedeelte. Op de TAK-toets scoorden de leerlingen laag-gemiddeld tot gemiddeld in vergelijking met andere kinderen met een andere thuistaal dan het Nederlands. Dit is bij de meeste kinderen echter wel een vooruitgang vergeleken met het begin van het jaar. De leerkracht van de taal+klas is positiever over de taalontwikkeling dan de logopediste.

De logopediste heeft voor volgend jaar bij 2 kinderen aangeraden om nog logopedie te gaan volgen. Als knelpunt geeft ze aan dat ze eigenlijk te weinig tijd had. Zij zou meer willen doen. Ook zal het goed zijn als de woordenschatuitbreiding wat meer gestructureerd werd en aan de hand van een programma aangeboden werd .

4.3: Lezen van het Plan van Aanpak (2008) en dossiers.

Door het lezen van het Plan van Aanpak m.b.t. het inrichten van een schakelklas in Nieuwegein(2008) kan ik het antwoord op deelvraag 3 van mijn onderzoeksvraag formuleren

Ik heb bij het lezen van het plan gekeken naar de doelstelling, de doelgroep, de wervingscriteria en het type schakelklas.

Doel: Leerlingen met normale leer- en ontwikkelingsmogelijkheden, maar met een grote achterstand op het gebied van de Nederlandse taal, gedurende één schooljaar de mogelijkheid te bieden om een inhaalslag te maken, zodat zij daarna op hun eigen niveau kunnen deelnemen aan het reguliere onderwijs.

Doelgroep: Leerlingen na groep 2, die een grote taalachterstand hebben, maar voldoende leervermogen. Eerst wordt gesproken over een klas tussen groep 2 en 3 in, om een betere basis te bieden bij de start van het lees- en schrijfonderwijs. Verderop in het plan staat dat het streven is dat de leerlingen na dit jaar doorstromen naar groep 4.

Wervingscriteria: Er zijn criteria vastgesteld voor het vaststellen van de taalachterstand. Er worden 3 niveaus onderscheiden, variërend van niet of nauwelijks Nederlands sprekend met een actieve woordenschat in het Nederlands van 0, tot het gebruiken van korte zinnen (tot 6 woorden) met fouten en een actieve woordenschat van 1000-1500 woorden.

Type schakelklas: In het Plan van Aanpak wordt gesproken over een voltijd schakelklas, waaraan leerlingen uit alle basisscholen uit Nieuwegein deel kunnen nemen. Er is plaats voor maximaal 14 leerlingen.

In hoofdstuk 5 vergelijk ik wat ik gelezen heb in het Plan van Aanpak met de uitkomsten van de vraaggesprekken en de huidige vormgeving van de taal+klas.

Zoals al eerder is beschreven is de taal+klas geen voltijdschakelklas geworden, maar een deeltijdklas met maar 6 leerlingen, waardoor er ook aanpassingen op de voorgestelde organisatiestructuur uit het Plan van Aanpak gemaakt moesten worden, bijv. in de personele bezetting en ondersteuning.

Een aantal van 10 stappen van Sardes (zie bijlage 1) waren duidelijk terug te vinden in het plan van aanpak. Stap 1, 3, 5, 8, 9 en 10).

Naast het plan van Aanpak heb ik ook inzage gehad in de dossiers van de kinderen. Hierin heb ik met name gekeken naar de uitslagen van de toetsen uit 2008-2009 (wervingscriteria).

Door verschillende onderzoeksmanieren te gebruiken heb ik duidelijke antwoorden gekregen op mijn onderzoeksvraag vanuit verschillende oogpunten. Het is nu mogelijk de antwoorden met elkaar te vergelijken en hier conclusies uit te trekken.

Het interview is in de aanloop naar het afnemen ervan enigszins veranderd. Ik heb het interview samen met een adviseur van Sardes gehouden. Hierdoor is vraag 1 een gestructureerde (gesloten) vraag met meerkeuze antwoorden geworden. In hoofdstuk 6 bij de Evaluatie ga ik hier verder op in.

Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen

5.1: Inleiding

In voorgaande hoofdstukken heb ik beschreven wat ik heb gedaan om antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag en wat daarvan de resultaten waren. In dit hoofdstuk wil ik de antwoorden op de deelvragen bijeen brengen om daar conclusies uit te trekken en daarmee een antwoord te geven op mijn onderzoeksvraag.

Deelvraag 8 ga ik beantwoorden bij de aanbevelingen.

Omdat mijn onderzoek door omstandigheden wat later klaar was dan de opzet was (hier ga ik in hoofdstuk 6 verder op in) kon ik de resultaten na 1 jaar schakelklas meenemen in plaats van na 9 maanden

5.2: Antwoord op de deelvragen:

1. Wat is een taal+klas (schakelklas)?

In een schakelklas krijgen de leerlingen een jaar lang intensief taalonderwijs in een aparte klas tijdens de reguliere schooltijden, óf tijdens extra uren na schooltijd in de vorm van een verlengde schooldag. (Mulder, Van der Hoeven & Vierke 2009). In het geval van de taal+klas betreft het een deeltijdschakelklas, die schooloverstijgend werkt.

2. Wat is de relatie tussen een schakelklas en passend onderwijs?

Hoewel een schakelklas meestal ingericht wordt vanuit het onderwijsachterstandbeleid is er een duidelijke link met passend onderwijs vanuit de zorgplicht van iedere school/schoolbestuur. Passend onderwijs betekent dat ieder kind naar die vorm van onderwijs gaat die het beste bij zijn of haar talenten en beperkingen past (ministerie van OCW, beleidsnota 2005)). In dit geval heeft de gemeente de speciale onderwijszorg voor kinderen met een taalachterstand gebundeld in een bovenschoolse schakelklas.

3. Wat zijn de uitgangspunten geweest voor het opzetten van een taal+klas voor leerlingen van groep 3(4) in Nieuwegein?

Als uitgangspunt heb ik het “Plan van Aanpak m.b.t het inrichten van een schakelklas in de gemeente Nieuwegein” (2008) gebruikt.

- Doel:

Het doel van de schakelklas staat in het “Plan van Aanpak” heel algemeen omschreven als: “De schakelklas is bedoeld om kinderen met normale leer- en ontwikkelingsmogelijkheden, maar met een grote achterstand op het gebied van de Nederlandse taal, gedurende één schooljaar, de mogelijkheid te bieden om een inhaalslag te maken”. Dit wordt verder niet gepreciseerd. Dit is ook het hoofddoel dat vanuit de vragen aan de thuis scholen naar voren kwam. De scholen gaven in de vragenlijsten echter nog meer doelen aan. Veel van die doelen zijn een direct gevolg van het verminderen van de taalachterstand, zoals het verhogen van de redzaamheid in het Nederlands. Ook de doelen op sociaal-emotioneel gebied zoals het vergroten van het zelfvertrouwen, de motivatie en de zelfstandigheid en het verhogen van het leerplezier zullen vaak een direct gevolg zijn van het verminderen van de taalachterstand .

- Doelgroep:

Tot de doelgroep behoren kinderen, die onvoldoende taalvaardig zijn om het onderwijs in groep 3 goed te kunnen volgen. Deze taalachterstand kan variëren van niet of nauwelijks Nederlands spreken tot het gebruiken van korte zinnen met fouten en een grote achterstand in de woordenschat. Deze kinderen moeten over voldoende leercapaciteiten beschikken om kansrijk te kunnen deelnemen aan de schakelklas. Deze leerlingen moeten in principe na een jaar schakelklas weer deel kunnen nemen aan het onderwijs op de eigen school (Plan van Aanpak 2008). Over het niveau van de leerlingen aan het eind van het schooljaar wordt in eerste instantie aangegeven dat het een schakelklas na groep 2 betreft, later wordt gezegd dat het het streven is de leerlingen door te laten stromen naar groep 4.

Ook voor de scholen was dit de belangrijkste doelgroep. Toch waren er voor een aantal scholen ook ander criteria belangrijk bij het selecteren van leerlingen, zoals leerproblemen, gedragsproblemen en ontwikkelingsproblemen. In een aantal gevallen was dan ook niet duidelijk of deze laatst genoemde problemen in relatie stonden of voortkwamen uit de taalachterstand.

Opvallend vond ik dat er maar bij één leerling een logopedische toets aanwezig was (dossieronderzoek), waarbij het niveau van de woordenschat beschreven was, terwijl een lage

woordenschat (maximaal 1000-1500 woorden actief gebruiken) een van de toelatingscriteria was. Hierbij is dus afgeweken van het Plan van Aanpak.

- Type schakelklas:

Hoewel de opzet een voltijdschakelklas was, is het uiteindelijk door de geringe aanmeldingen een deeltijdschakelklas voor 4 ochtenden geworden. Dit voldoet aan de eis van minimaal 8 uur per week (Hoogeveen en Broekhof 2008).

- Werving en selectie van leerlingen:

Voor werving en selectie is een speciaal stappenplan opgezet (Plan van Aanpak 2008). De leerlingen worden aangemeld door de eigen school, waarna een selectiecommissie de verdere plaatsing afhandelt. De ouders worden vanaf het begin betrokken en moeten ook schriftelijk toestemming geven. De manier van aanmelding door de scholen (zoals die in het interview naar voren kwam) komt overeen met de stappen uit het plan. De aanmelding geschiedt op grond van het oordeel van de leerkracht en de intern begeleider en de toetsen worden als uitgangspunt genomen (Taal voor kleuters en Ordenen van Cito).

- Contact met de thuisscholen:

Het initiatief hiervoor lag bij de leerkracht van de schakelklas. Er was heel veel contact via de mail, maar ook direct contact in gesprekken. De onderwerpen bij die contacten waren heel divers: afspraken over het gebruik van methoden en toetsen, afstemming met het onderwijsaanbod op de thuischool, voortgang op leergebied, maar ook sociaal-emotioneel, toetsresultaten en problemen waar men tegen aan liep. De scholen hebben de contacten als heel positief ervaren, op één school na, waar de interne communicatie niet optimaal was.

- Contact met de ouders:

Er is getracht de ouders zo veel mogelijk te betrekken bij het onderwijs in de taal+klas. Dit lukte niet in alle gevallen even goed. De taalbarrière was soms een struikelblok. De leerkracht van de taal+klas is in het begin van het jaar op huisbezoek geweest.

4. Voor welke invulling van het onderwijs is gekozen en waarom?

- Waar is de taal+klas ondergebracht?

De Taal+klas is ondergebracht in het gebouw van “De Evenaar” een school voor speciaal basisonderwijs in Nieuwegein. In mei 2010 is de school verhuisd naar een nieuw gebouw. De taal+klas is hier een onderdeel van het Zorgcentrum.

- Welke personen zijn betrokken bij het onderwijs in de taal+klas?

Omdat er minder aanmeldingen waren dan waar op was gerekend, is er gekozen voor het aanstellen (parttime) van één leerkracht. Deze wordt ondersteund door een logopedist voor 2 uur per week. De directeur van de Evenaar is de coördinator van de taal+klas. Ook de intern begeleider van de Evenaar is bij het proces betrokken.

- Op welke manier wordt er vorm gegeven aan het onderwijs (met name het woordenschatonderwijs)? Welke specifieke methodes en werkwijzen worden ingezet?

De leerkracht van de taal+klas werkt met de lees- en rekenmethodes van de thuisscholen van de leerlingen. Het gevolg is dat iedere leerling dus met zijn eigen weektaak op zijn eigen niveau werkt. De leerkracht probeert wel steeds een aantal onderdelen van de lesstof aan de hele groep aan te bieden (bijv. spellingsregels). Het woordenschatonderwijs is niet gebonden aan een bepaalde lesmethode. In het begin werkt de leerkracht met “Met zoveel woorden”. Omdat dit niet helmaal beviel, is zij daarna overgestapt op het aanbieden van woorden in thema's, met gebruik van plaatjes en het daarbij behorende woord. De woorden werden in zo'n les heel vaak aangeboden, in zinnen gebruikt, aan elkaar en aan een thema gekoppeld. Er was aandacht voor zowel de passieve (het begrip) als de actieve woordenschat (het gebruik) en de woorden kwamen vaak terug. Er werd gewerkt volgens het Viertaktmodel van Van der Nulft&Verhallen 2007). Er is ingezet op een expliciete programma gerichte benadering (Vermeer 2006).

Volgend schooljaar komt er nog meer nadruk op de programma gerichte benadering. De leerkracht van de taal+klas wil dan gaan werken met “Ko heeft praatjes” een woordenschatprogramma ontwikkeld bij “Veilig Leren Lezen”.

- Op welke wijze wordt aandacht geschonken aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen (welk effect heeft de plaatsing in een taal+groep hierop gehad)?

De kinderen in de taal+klas worden positief gestimuleerd. Er worden veel complimentjes gemaakt er is veel aandacht voor de taak- werkhouding en het samen werken/spelen. Ook wordt er veel aandacht besteed aan de plaatsing op 2 scholen. De thuisscholen en de

leerkrachten daarvan worden veel genoemd. Ook is er regelmatig afstemming met de thuisscholen over de aanpak van de leerlingen.

5. Op welke manier is de beginsituatie van de leerlingen vastgesteld en hoe wordt de voortgang gevolgd?

- Welke toetsen, onderzoeksinstrumenten worden ingezet en door wie?
- Hoe wordt de voortgang gevolgd en geëvalueerd?

Er is overleg met de leerkracht van de thuisscholen over het afnemen van de toetsen. In alle gevallen zijn de toetsen van het leerlingvolgsysteem van Cito afgenomen door de leerkracht van de taal+klas. De resultaten zijn besproken met de eigen leerkracht. De logopediste heeft aan het begin en aan het eind van het jaar de TAK afgenomen bij de kinderen en maakt daar een verslag van. Deze verslagen waren nog niet klaar op het tijdstip van het vraaggesprek. We hebben dus alleen naar de globale toetsuitslagen gekeken en de ervaring van de logopediste.

6. Wat is de stand van zaken na 1 jaar schakelklas?

- Zijn de leerlingen op het niveau van een reguliere groep 3?

Alle leerlingen gaan volgend jaar door naar groep 4, ook de leerling die dit jaar nog in groep 2 op de eigen school geplaatst was. Soms zal nog een kleine aanpassing in de lesstof nodig zijn. Alle kinderen kunnen echter het onderwijs in groep 4 volgen. 4 leerlingen zitten op niveau met lezen (E 3 behaald). De andere 2 kinderen hebben in ieder geval de leesteknik onder de knie, maar vallen uit op tempo. Ook hiermee kunnen ze door naar groep 4. De rekentoetsen laten bij 5 van de 6 kinderen goede tot zeer goede resultaten zien. De leerling die uitvalt op de rekentoets, moet verder onderzocht worden. Hij kan voorlopig op eigen niveau verder in groep 4. Ook de spellingtoetsen zijn voldoende tot goed gemaakt op niveau eind groep 3. Bij 2 kinderen blijkt meer aan de hand te zijn dan alleen een taalprobleem. Er wordt gekeken wat voor hen het beste vervolgtraject zal zijn (plaatsing op het sbo/ onderzoek doen)

- Wat is de vooruitgang op taal- spraakgebied

Alle kinderen zijn vooruit gegaan op het gebied van de taalontwikkeling en de woordenschat. De een wat meer dan de ander. Hoewel de logopediste een grotere vooruitgang had verwacht, is de vooruitgang op de TAK wel duidelijk te zien (vooral in de vergelijking met leerlingen met dezelfde achtergrond). De kinderen hebben een inhaalslag op hun eigen leerlijn gemaakt.

Ook de thuisscholen signaleren de vooruitgang. Kinderen communiceren meer, zijn meer redzaam geworden in het Nederlands en kunnen de lessen volgen.

Op de woordenschattoets halen zij gemiddeld een C-score (1 D en 1B, rest C) (zie bijlage 3).

In januari was dit nog 2xE, 2xD, 2xC.(Dossiergegevens)

- Sociaal-emotionele ontwikkeling

De leerkracht van de taal+klas signaleerde een opmerkelijke verandering in het gedrag van de kinderen. De kinderen hebben veel meer zelfvertrouwen gekregen, ze zijn meer open en vrolijker. Ze hebben meer onderling contact en helpen elkaar.

Ook de thuisscholen zien vooruitgang en een positieve verandering in het gedrag van het kind. Ze maken meer contact en hebben meer zelfvertrouwen. Geen van de scholen kon de vooruitgang aantonen op een leerlingvolgsysteem.

- Tevredenheid van thuisschool

De thuisscholen waren over het algemeen erg tevreden over de plaatsing in de taal+klas. De taal+klas werd dan ook gemiddeld met een 8,5 beoordeeld, waarbij het laagste punt een 7 was en het hoogste een 10 (2x). De scholen die een aantal problemen signaleerden in de vooruitgang en de communicatie, zijn de scholen van de leerlingen, waarbij nader onderzoek nodig is, of die een intern communicatieprobleem hadden.

- Tevredenheid van ouders

Een aantal ouders had in het begin wat moeite met de plaatsing in de taal+klas, maar aan het eind van het schooljaar waren ze erg blij met de geboden kans en de vooruitgang die hun kind geboekt had. Deze informatie heb ik niet van ouders zelf, maar van de thuisscholen en de leerkracht van de taal+klas.

7. Wat is het vervolg?

De kinderen krijgen volgend jaar nog nazorg op hun eigen school. Er komt na een aantal weken een gesprek met leerkracht van de taal+klas, de leerkracht en de intern begeleider, waarbij gekeken wordt of de leerling nog iets extra's nodig heeft .

Volgend jaar komt er opnieuw een deeltijdschakelklas. Er zijn al 8 à 10 leerlingen aangemeld.

5.3: Conclusies:

Mijn conclusies gelden alleen voor het onderzoek naar deze schakelklas, met deze leerlingen en deze leerkracht, in dit jaar. Er is geen controlegroep geweest, waartegen de resultaten afgezet kunnen worden

Uit de antwoorden die ik vanuit mijn onderzoek gekregen heb blijkt dat deze schakelklas, ondanks de moeilijke start, tot nu toe, positieve resultaten laat zien. Volgend jaar zal moeten blijken of de leerlingen ook inderdaad het onderwijs op hun thuisschool kunnen volgen, zonder ondersteuning van de taal+klas.

Het is natuurlijk niet zonder meer te zeggen dat alle positieve resultaten het gevolg zijn van de plaatsing in de schakelklas. Eén van de scholen gaf ook al aan in het interview dat zij zich afvroegen hoe het kind zich ontwikkeld zou hebben als het niet naar de schakelklas gegaan was. Ook factoren buiten de schakelklas kunnen invloed gehad hebben op de ontwikkeling van de kinderen, zoals bijv. het meer gestructureerd werken in groep 3, de aanpak van het lees- en rekenonderwijs, het aanbieden van school“vak”taal e.d..

De doelstellingen zijn bereikt:

- De kinderen kunnen volgend jaar naar groep 4 op hun thuisschool. De leerling uit het sbo (speciaal basisonderwijs) kan op groep 4 niveau verder.
- Zij hebben op leergebied voldoende resultaten geboekt. Enkele leerlingen blijven op bepaalde gebieden nog wat achter. Hier moet volgend jaar extra aandacht aan besteed worden of verder onderzoek naar gedaan worden. Zo is er bij een van leerlingen, die op leesgebied laag scoort, het vermoeden van dyslexie, de leerling met een E-score op rekenen heeft een nader onderzoek nodig. Bij leerling 3 die ook laag scoort op de leestoetsen moet in acht worden genomen, dat hij ongeveer 8 weken later aan het leesproces is begonnen en dat dit de leerling was, die op de thuisschool in groep 2 geplaatst was, waardoor ook het leesaanbod op de eigen school wat minder was.
- Je kunt je afvragen of alle leerlingen uiteindelijk wel tot de doelgroep van de schakelklas behoord hebben. Ik denk dat dit vooraf soms ook heel moeilijk te bepalen is. Je kunt hierbij de vraag stellen of de andere problemen voortkwamen uit de taalproblemen of dat er meer problemen aanwezig waren.. Een feit is wel dat alle kinderen geprofiteerd hebben van de taal+klas en een inhaalslag hebben gemaakt.

- Alle leerlingen hebben een vooruitgang op taal- spraakgebied laten zien, waardoor de mogelijkheden voor het volgen van het onderwijs op de eigen school vergroot zijn (ook de taal uit de diverse vakgebieden is meegenomen in het aanbod). De taal-spraakontwikkeling moet volgend jaar een voortdurend aandachtspunt blijven, evenals het lezen.

Twee leerlingen hebben volgend jaar nog logopedie nodig.

- Ook op sociaal-emotioneel gebied zijn de leerlingen erg gegroeid. Het plaatsen in de taal+klas heeft vooral hun zelfvertrouwen vergroot en uit de antwoorden van de thuisscholen blijkt dat deze plaatsing niet stigmatiserend heeft gewerkt, zoals ook al uit eerder onderzoek naar voren kwam (zie hoofdstuk 2.2). Zij zijn zelfs beter gaan functioneren in de eigen groep. De leerlingen maken meer contact met anderen en vertellen meer.

Andere resultaten:

- Er was veel bewondering voor de inzet en de expertise van de leerkracht van de taal+klas. De leerlingen hebben kunnen werken met de methodes die ook op de tuisschool gebruikt werden, wat een behoorlijke extra inspanning van de leerkracht heeft gevraagd. Hiermee is aan tip 5 van Sardes (Van Bruggen en Vaessen 2006) voldaan.
- Het contact en de afstemming werd als zeer goed gewaardeerd. De leerkracht van de taal+klas nam hierin het initiatief.

5.4. Aanbevelingen:

- Er zijn een aantal knelpunten genoemd, die als punten van verbetering kunnen worden genomen:
 - Vervoer: Door het vervoer van de leerlingen naar de schakelklas gaat veel effectieve leertijd verloren. Kinderen worden bij hun thuisschool opgehaald, waardoor er vaak pas om 9 uur/ 9.15 uur gestart kan worden. Ook het vervoer terug, tussen de middag kost veel tijd. Misschien is er een mogelijkheid de kinderen voor schooltijd thuis op te halen en ze daar ook weer af te zetten. Dit scheelt hen een reis van thuis naar school en omgekeerd.

- De voorlichting aan ouders van allochtone leerlingen kan verbeterd worden door bijv. een folder in de eigen taal of het inschakelen van een tolk.
- Moeizame aanmelding van leerlingen: Het zou goed zijn om op de basisscholen na te gaan waarom er zo weinig aanmeldingen waren, terwijl uit onderzoek vooraf naar voren kwam dat er ong. 40 leerlingen in aanmerking zouden komen (Plan van Aanpak 2008). Hierbij kun je de vraag stellen of de taal+klas voldoende bekend was en of de leerkrachten voldoende achtergrondkennis hebben om de leerlingen te selecteren. Ook zou gekeken kunnen worden of de plaatsing in het gebouw van een sbo-school van invloed is geweest.
Hoewel het om een uitdrukkelijke plaatsing voor één jaar ging, zou plaatsing in een voltijd schakelklas ook problemen voor de thuisscholen op kunnen leveren, omdat de leerlingen daar dan voor één jaar uitgeschreven moesten worden.
- Aanbevelingen vanuit **vraag 8** van mijn onderzoeksvraag: Welke koppeling kan er gemaakt worden met cluster 2?
 - Door voorlichting aan de intern begeleiders en leerkrachten van de kleutergroepen over taal- spraakproblemen zou er in de reguliere scholen meer zicht komen op de kinderen die in aanmerking komen voor de taal+klas. Hier zou cluster 2 een rol in kunnen spelen.
 - Ook in de nazorg kan gebruik gemaakt worden van de expertise van cluster 2. Hierbij kan gedacht worden aan het inzetten van PAB (preventieve ambulante begeleiding) in de vorm van consultaties.
 - Ondersteuning bieden bij het opzetten van een schooloverstijgend taalbeleid voor alle scholen in het samenwerkingsverband Nieuwegein.

Het eerste en het derde punt zouden kunnen leiden tot nieuwe vormen van dienstverlening (cursusaanbod/begeleidingstrajecten) van cluster 2 richting samenwerkingsverbanden. Dit zou prima passen in het huidige beleid van Auris Dienstverlening, waarin een overgang in gang gezet is van Ambulante Begeleiding naar Ambulante Dienstverlening.

Ik zou daarom willen aanbevelen volgend jaar een vervolgonderzoek te doen naar de wijze waarop cluster 2 ingezet kan worden bij het onderwijs in de schakelklas, vooral in het voortraject en de nazorg, waarin deze punten meegenomen worden.

Literatuur:

Baarda, de Goede en van der Meer-Middelburg (2007) *Basisboek interviewen*.

Groningen/Houten: Noordhoff

Broekhof, K. (2006) *De schakelklas: Een nieuwe rol voor gemeenten en schoolbesturen* via

www.schakel-klassen.nl

Broekhof, K. & Cohen de Lara, H. (2006) *De schakelklas: Taal in de klas* via

www.schakel-klassen.nl

Haest, I. & Vermeer, A. (2005) Brede en diepe woordkennis, vaktaal en tekstbegrip. *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen*, 74, 45-58.

Harinck, F. (2007) *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Garant

Hoogeveen, K. & Broekhof, K. (2008) *De schakelklas: De deeltijdvariant* via

www.schakel-klassen.nl

Mulder, L., Van der Hoeven, A. & Vierke, H. (2009) *Inrichting en effecten van schakelklassen: resultaten van het evaluatieonderzoek schakelklassen in het schooljaar 2007/08*. Nijmegen: ITS.

Van Bruggen, A. & Vaessens, K. (2006) *Tien tips voor het inrichten van schakelklassen* via

www.schakel-klassen.nl

Van den Nulft, D. & Verhallen, M. (2007) *Met woorden in de weer*. Bussum: Coutinho

Verhallen, M. & Verhallen, S. (1994): *Woorden leren, woorden onderwijzen*. Hoevelaken: CPS

Vermeer,A. (2006) *Impliciet of expliciet woordenschatonderwijs bij eerste en tweede-taalleerders: Hoe NT2 de weg moet blijven wijzen in taalonderwijsland*. WAP-symposium: NT2 Revisited

Vernooy,K. (2007) *Een goede woordenschat: de basis voor een goede schoolloopbaan*
Conceptnotitie uit de reader bij de CPS conferentie: Het versterken van de kwaliteit en effectiviteit van het taal/leesonderwijs voor de leerling. Wat werkt?

Plan van Aanpak m.b.t. het inrichten van een schakelklas in Nieuwegein (2008)

Internetsites over passend onderwijs:

www.minocw.nl/passendonderwijs/documenten geraadpleegd op 8-1-2010

www.balansdigitaal.nl : Dossier passend onderwijs geraadpleegd op 8-1-2010

Bijlage 1:

Tien tips van Sardes:

Van Bruggen & Vaessens 2006

Sardes is een zelfstandige maatschappelijke onderneming, die actief is in de sectoren onderwijs, zorg en jeugd. Sardes ontwikkelt producten en diensten, die bijdragen aan het verbeteren van ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren. Over schakelklassen hebben zij meerder brochures gepubliceerd.

1. Neem ruim de tijd voor de voorbereiding: Van Bruggen en Vaessen (2006) geven als tip om in de gemeente een werkgroep in te stellen die de tijd heeft/krijgt om een weloverwogen keuze voor de doelgroep van de schakelklas(sen) te maken. Deze werkgroep zou bijvoorbeeld kunnen bestaan uit gemeenten, schoolbesturen, etc. Voor deze voorbereidingsfase moet ongeveer twee à drie maanden worden uitgetrokken.
2. Maak goede afspraken met de gemeente en andere scholen: Maak vooral bij het opzetten van een bovenschoolse schakelklas duidelijke afspraken met alle betrokken scholen. Steek veel energie in goede voorlichting, met name over aanmelding/doorverwijzing, tijdelijke inschrijving en de wijze waarop leerlingen bij hun terugkeer in het reguliere onderwijs begeleid worden. Betrek ook de ouders hierin: Zij beslissen uiteindelijk over de inschrijving. Maak voor het realiseren van een goede samenwerking gebruik van bestaande samenwerkingsverbanden.
3. Selecteer leerlingen met voldoende potentie: Selecteer die leerlingen waarvan verwacht mag worden dat zij in één jaar voldoende bijgespijkerd kunnen worden om daarna weer met succes mee te kunnen komen in het reguliere onderwijs. Kijk niet alleen naar de aanwezigheid van een taalachterstand, maar ook naar de afwezigheid van andersoortige problemen, zoals dyslexie, gedrag- of leerproblemen. Ga niet alleen af op toetsscores, maar betrek ook het oordeel van de leerkracht, de Ib-er en de ouders.
4. Geef de schakelklas een plek in het bredere taalbeleid: De schakelklas moet niet als een op zichzelf staande oplossing gezien worden voor kinderen met een taalachterstand, maar onderdeel vormen van een doorgaande lijn.

5. Zet een topleerkracht voor de schakelklas. In de praktijk blijkt dat het succes van de schakelklas voor een belangrijk deel bepaald wordt door de kwaliteit van de leerkracht (Van Bruggen en Vaessen 2006) Van Bruggen en Vaessens (2006) adviseren dan ook een deskundige, goed gemotiveerde en ervaren leerkracht voor de schakelklas te zetten, bij voorkeur iemand met een aanvullende scholing op het gebied van NT2 onderwijs of remedial teaching. Deze leerkracht moet goed kunnen differentiëren, een sociale eenheid kunnen smeden en kunnen omgaan met leerlingen uit verschillende groepen en van verschillende scholen. Zorg ervoor dat deze leerkracht ondersteund wordt door “extra handen” in de klas in de persoon van een onderwijsassistente of stagiaire.
6. Leg de juiste accenten in de schakelklas: In de schakelklas zou vooral aandacht besteed moeten worden aan de ontwikkeling van de woordenschat, het begrijpend luisteren en begrijpend lezen.
7. Verspreid schakelklasdeskundigheid in het team: omdat ook andere klassen baat kunnen hebben bij de methoden en technieken die gebruikt worden in een schakelklas, is communicatie met andere leerkrachten erg belangrijk. Hier ligt een kans om het taalonderwijs in de hele school een impuls te geven. Dit kan bijv. door gezamenlijke scholing en presentaties.
8. Geef ouders een actieve rol. Uit de praktijk is gebleken dat leerkrachten vaak de motivatie van ouders om hun kind met school te helpen onderschatten. Over het algemeen blijkt dat ouders graag willen helpen, maar dat zij daar ondersteuning bij nodig hebben. Het is belangrijk om deze ondersteuning als school te bieden. Bij ouders van jonge kinderen is het vooral belangrijk om ze te stimuleren dagelijks voor te lezen, omdat dit het effect van de schakelklas aanzienlijk kan vergroten (Van Bruggen en Vaessens 2006)
9. Blijf de leerlingen begeleiden na de schakelklas. De leerlingen moeten na afloop begeleid worden in de terugkeer naar de eigen groep/school. Het kan bijv. nodig zijn een handelingsplan op te stellen of sociaal-emotionele ondersteuning te bieden. En warme overdracht draagt bij aan het succes van de terugkeer.
10. Denk tijdig na over monitoring en evaluatie. De praktijk staat vaak voorop, maar een goede evaluatie levert zeer waardevolle informatie op voor de voortgang, bijstelling en

mogelijke uitbreiding van de schakelklas. Dit kan op schoolniveau, maar ook op het niveau van de gemeente of zelf landelijk.

Bijlage 2

Interview

Vragenlijst voor Intern Begeleiders en leerkrachten van de thuisscholen:

Doelgroep en selectie:

1: Kunnen jullie me in het kort iets vertellen over de voorgeschiedenis van het kind?

- Tot welke doelgroep behoort het kind
 - Onvoldoende taalvaardig om de lessen in het Nederland goed te kunnen volgen
 - Neveninstromer, die rechtstreeks uit het buitenland de basisschool is binnen gekomen (hoger dan in groep 1)
 - Lage woordenschat
 - Taalachterstand
 - Leerling die laag scoort op taal/lezen
 - Leerling met een ontwikkelingsachterstand
 - Leerling met leerproblemen/leerachterstand
 - Vermoeden van dyslexie
 - Taalprestaties lager dan rekenen en/of intelligentie
 - Verwijzing naar SBO dreigt
 - Leerling die meer aandacht nodig heeft in een kleine groep.
 - Anders.....
- Waarop is de selectie gebaseerd?
 - Toetsen uit het leerlingvolgsysteem
 - Taal
 - Rekenen
 - Oordeel van de leerkracht
 - Oordeel van de Intern Begeleider
 - Intelligentieonderzoek
 - Screening door de logopedist
 - Sociaal-emotionele ontwikkeling

- Werkhouding van het kind
 - Motivatie van het kind.
 - Anders.....
- Wat is de doelstelling voor het plaatsen van deze leerling in de Taal+klas?
 - Taalachterstand verminderen
 - Kennis van de wereld vergroten
 - Leerachterstanden algemeen verminderen
 - Onderpresteren verminderen
 - Verwijzing naar het sbo voorkomen
 - Zittenblijven voorkomen
 - Redzaamheid in het Nederlands vergroten
 - Zelfvertrouwen vergroten
 - Weerbaarheid vergroten
 - Zelfstandigheid vergroten
 - Motivatie verhogen
 - Gevoel van veiligheid/acceptatie vergroten
 - Plezier in leren vergroten
 - Anders.....

Resultaten en verwachtingen:

2: Welke effecten zien jullie op dit moment?

- Op leergebied
 - Wat gaat goed?
 - Wat gaat minder goed?
 - Hoe zijn de toetsresultaten?
- Op het gebied van taal/spraak:
 - Wat valt nu op aan het spreken en begrijpen van taal?
 - Wat valt nu op aan de woordenschat?
- Op sociaal-emotioneel gebied?
 - Hoe ervaart het kind volgens jullie de plaatsing in de taal+klas?
 - Is er een verandering te zien bij het kind?
 - Hoe ervaren de andere kinderen in de groep dit?

- Zijn er ook gegevens over de sociaal-emotionele ontwikkeling?
(leerlingvolgsysteem)

3: Hoe wordt de voortgang bijgehouden en geëvalueerd?

- Op de eigen school?
- Samen met de leerkracht van de taal+klas?

4: Het uitgangspunt van de taal+klas is dat het kind volgend jaar in groep 4 geplaatst kan worden.

- Wat is jullie mening daarover? Heb je daar nu al zicht op?
- Is er dan nog verdere ondersteuning nodig?
- Zo ja, waaraan denken jullie dan?

Afstemming:

5: Hoe vond de afstemming met de taal+klas plaats?

- Invulling van het programma in de taal+klas?
- Invulling van het programma op de woensdag en de middagen?
- Hoe was de overlegstructuur?

6: Is het jullie bekend hoe de ouders denken over de plaatsing in de taal+klas?

Ervaringen, succesfactoren en knelpunten:

7: Hoe hebben jullie de plaatsing in de taal+klas ervaren?

8: Vinden jullie het goed dat de mogelijkheid tot plaatsing in een taal+klas geboden wordt?

9: Zouden jullie volgend jaar weer een kind aanmelden?

10: succeservaringen en knelpunten:

- Wat zien jullie naast alles wat boven al genoemd is als belangrijkste pluspunten
- Zien jullie knel- en/of aandachtspunten?

11: Tevredenheidcijfer (op schaal 1-10)

bijlage 3

Naam:

Taal+klas

mei / juni 2010

toets	Spelling	Rekenen	Woordenschat	Technisch lezen	Leestempo	Begrijpend lezen	DMT 1	DMT 2	DMT 3	AVI	AVI
	E3	E3	E3	E3	E3	E3				M3	E3
Leerl. 1 Niveau:	B=II	E=V	C=III	C=IV	D=V	C=IV	B=II	C=IV	D=V	beheerst	beheerst (+1 sec)
Leerl. 2 Niveau:	A= I	A=I	C=IV	A=II	C=IV	C=III	B=II	B=III	C=IV	beheerst	beheerst
Leerl. 3 Niveau:	B=II	A=II	C=III	B=II	C=IV	C=IV	C=IV	E=V	E=V	beheerst	instructie
Leerl. 4 Niveau:	A	B=II	D=V	A=I	C=IV	B=III	A=I	B=III	D=IV	beheerst	beheerst

toets	Spelling	Rekenen	Rekenen	Woordenschat	Technisch lezen	leestempo	Begrijpend lezen	DMT 1	DMT 2	DMT 3	AVI 30-3-10	AVI
	E3	E3	M4*	E3	E3	E3	E3				M3	E3
Leerl . 5 Niveau:	B=III	A= II	B=III	C= IV	B=III	D=V	C=IV	C=III	C=IV	E=V	beheerst	Tijd: frustr Ft: goed

Doorgetoetst voor Rekenen met toets midden 4

Toets	Spelling oud	Spelling Oud	Rekenen oud	Woorden-schat	Technisch lezen	Lees-tempo	Begrijpend lezen	DMT 1	DMT 2	DMT 3	AVI	AVI
	E3	M4A *	M4 *	E3	E3	E3	E3				M3	E3
Leerl. 6 Niveau:	A	C	B	B=III C school	C=III	D=IV	B=II	C=IV D school	E=V	E=V	Tijd: instructie Ft: vold	Tijd: Frustr. Ft: vold

*Doorgetoetst voor spelling en rekenen met toets midden groep 4.

CITO hanteert in haar leerlingvolgsysteem 2 soorten indelingen:

A t/m E, waarbij A de beste 25% leerlingen aangeeft, B de 25% daaronder, C de 25% net onder het gemiddelde en D en E samen de laagste 25% (waarvan E de laagste 10% vormt).

I t/m V, waarbij I de hoogste 20% aangeeft en de niveaus II t/m V steeds de 20% daaronder.

(het gemiddelde hierbij is dus niveau 3).